

תיאטרון במלחמה

הפתגם המפורסם הוא "כשהתותחים רועמים המוזות שותקות" אולם המלחמה הארוכה שנכפה עלינו מעלה את הרצון לבטא את תחושותינו. פעילות תיאטרון פלייבק של חוף אשקלון שבה לפעול, מאז שהופסקה ב-7 באוקטובר עמ' 18

חבורת התיאטרון לפני הופעה בבית הגלגלים בבאר שבע. אלבום פרטי

תיאטרון במלחמה

צילום: אלבום פרטי

מאז ה-7 באוקטובר, בשל המלחמה המתמשכת, הם הפסיקו במפגשים ובהצגות, עד קבלת ההחלטה - פעילות "תיאטרון פלייבק" של חוף אשקלון שבה לפעול

עמ' 18

תיאטרון במלחמה

י"א בכסלו תשפ"ה 12.12.24

"אנשים מעלים בפני השחקנים מצבים מחייהם, לרוב בעיות - והשחקנים מאלתרים בקטעי משחק את הסיפורים הללו, וכך נעשה עיבוד רגשי עבור המספר והקהל."

מרחיב את הדברים המדריך והבמאי דני נבט. דני למד משחק ובימוי בסמינר הקיבוצים, באוניברסיטת תל-אביב וגם בצרפת. תוך כדי לימודי המשחק שלו, הוא הכיר את עקרונות תיאטרון הפלייבק המבוסס על אלתור של השחקנים, שמעלים סצנה מיד לאחר ששמעו רעיון מהקהל. זה מצא חן בעיניו והוא עוסק בזה כבר עשרים וחמש שנים: "אני הקמתי את תיאטרון הפלייבק באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע. הקבוצה הזו מופיעה בכל הארץ כבר שנים. השחקנים הם מקצוענים, שמופיעים מול פסיכולוגים, פסיכיאטרים, רופאים, מורים, תלמידים, חיילים. בקיצור, כל סוגי קהל."

מזה שלוש שנים הוא מדריך ובמאי של קבוצת "תיאטרון הפלייבק", בה משתתפים תושבים מיישובי המועצה האזורית חוף אשקלון.

מהו תיאטרון פלייבק?

"תיאטרון פלייבק הוא 'משחק חוזר' (PLAY BACK). יש בו יחסי גומלין בין הקהל והשחקנים. מישוהו מן הקהל מספר על אירוע מסוים, צוות שחקנים מקשיב לסיפור ומיד הוא משחק אותו באימפרוביזציה - מציג סצנה

מזה שנים סובלים תושבי העוטף מן המצב הביטחוני. אחד

הכלים להתמודדות עם בעיות אישיות ואחרות הוא תיאטרון אימפרוביזציה, בו השחקנים מציגים את סיפורי הקהל מנקודות ראות חדשות.

באחד הערבים התאספנו בבית העם במושב. קבוצת נשים עמדה מולנו יחד עם במאי-מנחה. הנוכחים בקהל התבקשו לספר סיפור קצר על עצמם.

הראשונה היתה אישה שהתלבטה אם להמשיך להתגורר אצל בנה, דבר שעשתה מתחילת המלחמה, או לשוב הביתה למושב. אחריה סיפר אדם על בעיה שיש לו (ועוררה צחוק בקהל):

הוא הפך לנהג פרטי של רעייתו, החל מקניות ועד לפדיקוריסטית. בסיפור שלישי שמענו מפי אחת האימהות על בעיה רפואית שהיתה לבן שלה, ורק היא, ולא הרופאים, הצליחה למצוא את הגורם לבעיה. כאשר המנחה

ביקש שמישהו יספר משהו טוב, קראה אחת הנשים בגאווה: "נולדה לי נינה". כל הסיפורים הללו הפכו מיד עם השמעתם לסצנות. אחרי כל נושא שעלה, אלתרו השחקניות מיד סצנה דרמטית קטנה, מבלי שנדברו ביניהן

קודם לכן. זה היה תיאטרון פלייבק של המועצה האזורית חוף אשקלון, בהנחייתו של דני נבט.

סצנת מהחיים

נעמה שטרן, עובדת סוציאלית, מגדירה בקצרה מהו תיאטרון הפלייבק:

תרפיה והנאה: החיים כתיאטרון

הפתגם המפורסם הוא "כשהתותחים רועמים המוזות שותקות" אולם המלחמה הארוכה שנכפה עלינו מעלה את הרצון לבטא את תחושותינו. פעילות תיאטרון פלייבק של חוף אשקלון שבה לפעול, מאז שהופסקה ב-7 באוקטובר

עדינה בר-אל

קבוצת תיאטרון פלייבק בחוף אשקלון - עליזים באחד המפגשים. | אלבום פרטי

נעמה שטרן, עו"ס. "אנשים מעלים בפני השחקנים מצבים מחייהם" | אלבום פרטי

תיאטרלית על פי הסיפור הזה. שיטה זו, מסביר דני, התפתחה מהפסיכודרמה בשנות השבעים של

לי עמיתני (מימין) בהופעה. | אלבום פרטי

הורים לשלושה: הבכור סיון הוא קצין בחיל השריון, הבת אביב נמצאת במכינה קדם צבאית בבאר אורה, והצעיר אסיף הוא תלמיד בן 14. המשפחה פונתה מנתיב העשרה אבל לפני חודשיים שבה לביתה.

"כשנה לפני הקורונה היינו קבוצה בת כ-20 חברים בגילאים שונים. המבוגרים היו כבני שמונים. בתחילה היו לנו שני מדריכים מתיאטרון הפרינג' מבאר שבע, שלימדו אותנו את החוקים הבסיסיים של תיאטרון פלייבק". והיא מדגימה חוקים-כללים אלו: "אחד הכללים הוא, שלא פוסלים הצעה לנושא אימפרוביזציה שבאה מהקהל. לא אומרים 'לא'. כלל שני: מכיוון אין לנו זמן להתכונן בין שמיעת הרעיון לבין ביצוע סצנת האלתור, אנחנו חייבים תוך שניות ליצור בינינו השחקנים מערכת יחסים, לדבר עם העיניים, להביט אחד את השני בלי מילים, ובכל זאת לבנות סצנה קוהרנטית שפועלות בה כמה דמויות. זה ממש לא קל ומצריך אימונים רבים".

"עם סיום המפגשים שנקבעו לחוג זה, ביקשנו להמשיך לפעול קבוצה. לשמחתנו 'חוסן' והמועצה הסכימו להמשיך במימון, ואז הגיע אלינו דני נבט, והשאר היסטוריה". כאשר לי נשאלת על הנושאים שמעלה הקהל, היא מציינת: "אם זה בתקופת הסביבים של הפעילות הביטחונית, עולות אז הבעיות שהמצב יוצר. אבל באופן כללי, הנושאים רבים ומגוונים ותלויים באופי הקהל". והיא מדגימה: "במפגש עם קבוצת גננות, עולה מערכת היחסים בין הגננת המובילה לבין הסייעות שלה; מערכת היחסים בין הגננת להורים; או התלבטויות של גננות בסיטואציות חינוכיות מחיי הגן - התנהגות של ילדים, התבטאויות

רק לדבר על המלחמה, אלא גם לפתוח תחומים אחרים - על החיים, זוגיות, עבודה. אבל ברור שהדברים בצורה זו או אחרת קשורים למצב".

לא אומרים "לא"

לי עמיתני ובני משפחתה מתגוררים מזה 12 שנים בנתיב העשרה. היא ובעלה עורד

בחזרות - לי ופנינה מימין והבמאי דני נבט במרכז. | אלבום פרטי

אותם יסודות משחק ואת הטכניקה של תיאטרון הפלייבק. במרוצת הזמן הם הגיעו לרמה טובה של ביצוע והחלטנו לתרום לקהילה. התחלנו להופיע במושבים ובקיבוצים. הקהל הביא בפניהם כל מיני נושאים, בכל הקשור לחיים בעוטף וגם דברים אישיים. זו היתה תקופה יפה. אך לצערנו הגיעה המלחמה הארוכה והקשה הזו והתפרקנו".

אחרי השבעה באוקטובר

"בדרך כלל, בכל שנה היו השחקנים מחדשים את פעילות התיאטרון באוקטובר, אחרי חופשת הקיץ אבל באוקטובר 2023, אחרי השבעה באוקטובר, תושבים רבים פונו מבתיהם ופעילות התיאטרון פסקה", מספרת נעמה. "בחדש מרץ 2024 היתה התעוררות מחודשת. השחקנים הביעו רצון להיפגש מחדש ולאט לאט חזרו לסדנאות. כמה חודשים אחר כך, בספטמבר, הם העלו את המופע הראשון במושב ניר-ישראל".

מספר דני נבט: "כמה חודשים לאחר תחילת המלחמה התקשרה אלי נעמה ושאלה אם אפשר להתחיל להפעיל שוב את התיאטרון. כידוע, רוב תושבי העוטף מהיישובים כרמיה, זיקים, יד מרדכי וכמוכן נתיב העשרה התפנו מבתיהם והיו בטראומה לא פשוטה. בכל זאת הגעתי לתל אביב לנסות לאסוף את השברים. הפגישה הראשונה עם השחקנים המפונים היתה מאוד מאוד מרגשת, ולאט לאט התגבשה הקבוצה שוב. היום אנחנו מקיימים את הפגישות שלנו בקיבוץ גברעם, מחזירים עטרה ליושנה. הצטרפו אלינו אנשים חדשים והתחלנו את הסדנאות וההופעות ביישובים".

כאשר דני נשאל אם הנושאים שמעלה הקהל עוסקים רק במצוקת המלחמה, תשובתו היא: "ממש לא. בתחילת האירוע אני מבקש מהם לא

המאה העשרים בארצות הברית: "אדם בשם ג'ונתן פוקס שעסק בפסיכודרמה גילה שאם מישוהו מביע בפני שחקנים מצוקה או שבר, והם מחזירים לו סיפור המבוסס על דבריו, הרי זה תומך במספר, עוזר לו מאוד. השחקנים מעלים סצנה שמחזירה לו את סיפורו מתוך נקודות מבט נוספות וגורמת לו למחשבה שנייה ואפילו שלישית על עצמו. ברור שהאדם מספר על עצמו, אבל בעצם הוא מספר את הסיפור של כולנו בכל תחום של החיים". ודני מסכם: "תיאטרון הפלייבק הוא סוג של תרפיה וגם הנאה צרופה, הנאה עצומה. תיאטרון פלייבק תורם, כמובן, גם לשחקנים עצמם. כי גם כשאתה מתרגל משחק דרמטי ומציג אותו, אתה בונה את עצמך, מביץ על עצמך דברים". נעמה מדגישה את התרומה הן לשחקנים והן לקהל: "השחקנים רוכשים בסדנאות כלים לעבודה בתיאטרון. זה לא טיפול שהם עושים, אבל זו חוויה מאוד עוצמתית. לגבי הקהל - אדם מעלה סיפור אישי מחייו ו/או מחיי הקהילה שלו, ולפעמים הסיפור חוזר אליו מזווית שונה לגמרי שהוא בכלל לא חשב עליה. פתאום הסיפור שלו מקבל חיים ופרשנות אחרת לגמרי. לפעמים היא יכולה אפילו הומוריסטית, רגע של חיוך גם על אירוע שלא היה פשוט".

איך הכול התחיל

נעמה שטרן היא, כאמור, עובדת סוציאלית. תפקידה מוגדר כ'עובדת סוציאלית קהילתית' במועצה האזורית חוף אשקלון מזה עשר שנים. "עבודה סוציאלית קהילתית היא תחום מיוחד במצוקה זה", היא מסבירה. "זוהי בעצם הסתכלות מערכתית על הפרט, המשפחה, הקהילה והחיבור ביניהם. במילים אחרות: יחסי גומלין בין הפרט לבין הקהילה. זו המהות של העבודה שלנו ואני מאוד אוהבת אותה. תיאטרון הפלייבק הוא דוגמה מצוינת לכך".

כידוע, במשך שנים, עוד לפני השבעה באוקטובר, סבלו תושבי היישובים במועצה זו מהסלמות ביטחוניות. לפני כארבע שנים, לפני הקורונה, הוחלט במחלקת קהילה והתנדבות במועצה, עליה אחראית נעמה, להקים קבוצת פעילים-מתנדבים בתחום הפלייבק. "המטרה היתה לגייס אנשים שילמדו את כל יסודות התיאטרון מסוג זה, ואחר כך יופיעו בהתנדבות ביישובים. הכוונה הראשונית היתה בעצם לעשות עיבוד רגשי של הדברים שהתושבים מתמודדים איתם בעקבות המצבים הביטחוניים".

בקורונה הופסקו כל הסדנאות וההופעות והן חזרו אחריה, "זו השנה השלישית שהם ממש עובדים עם דני נבט, הבמאי שמנחה את הקבוצה בהצלחה רבה. הם הפכו להיות שחקנים מיומנים ומקצוענים והופיעו בכמה יישובים במועצה. ואז החלה מלחמת 'חרבות ברזל' אשר שיבשה את הכול". על תחילת הקשר ביניהם מספר דני: "לפני כשלוש שנים פנו אלי והזמינו אותי לעבוד עם קבוצה של תושבי העוטף. הפגישה הראשונה נערכה בנתיב העשרה, ואני הופתעתי לגלות שהגיעו חברי מיישובי האזור, מהקיבוצים זיקים, כרמיה, יד מרדכי וגם ממושבים ביניהם נתיב העשרה, כמובן. פגשתי קבוצה מקסימה של נשים וגברים. התחלנו בסדנאות מהנות מאוד. לימדתי

שלהם... לעיתים קרובות עולים נושאים של הורות, יחסים בין בני זוג, יחסים עם סבא וסבתא וכדומה. יש הבדל בנושאים שמעלים פנסיונרים, או אנשי מערכת חינוך, ובכלל לפעמים יש נושאים מרכזיים ביישובים עצמם, לדוגמא: הופענו בקיבוץ גברעם לכבוד חתימה על האמנה של הקיבוץ. לכל מושב או קיבוץ יש אופי משלו"

"הנושאים לפעמים קלילים ולפעמים מאוד מרגשים" מוסיפה לי. "זהתפקיד שלנו הוא לתת הכרה לסיטואציה. אנחנו לא מחפשים ולא מציעים פתרונות. אנחנו משתדלים להכיר בסיטואציה, להראות אותה בצורה הכי לא פוגענית."

"הכוונה היא לא להצחיק", היא מציינת, "אבל אנחנו יודעים לקחת סיטואציות ולהפוך אותן למשעשעות, חביבות. אבל טוב, המטרה אינה לצחוק אלא לשקם". והיא מביאה דוגמא לשני נושאים שעלו במפגש עם סטודנטים. נושא רציני שדן בהנפת דגל פלסטין באחת האוניברסיטאות, ונושא 'קליל' של סטודנטית, שסיפרה איך היא מחפשת בכל מקום את הסוג המסוים של גלידה שהיא אוהבת.

לי מציינת את גישתו של דני נבט, המדריך והבמאי, אשר מבקש מהקהל תגובות לאחר האלתור הדרמטי: "דני הוא מומחה בתחום. הוא יודע בסיום כל סיטואציה לשאול את מי שהעלו את הנושא, מה הם חוו ואיך הם מרגישים. כמעט תמיד התשובה היא, שהם מרגישים באמת מאוד נתרמים, שהם קיבלו נקודת ראות חדשה על מצבם, שהם שמחים או מתרגשים."

לי מוסיפה עוד פרט: "באמצע הפעילות שלנו, באמצע סצנה, דני לפעמים מציע לנו השקנים אספקט נוסף, ואנחנו קולטים את זה וממשיכים את הרעיון."

פנינה מתיב העשרה

פנינה רגולסקי ממושב נתיב העשרה היא משתתפת ותיקה בקבוצת התיאטרון. הסיפור שלה משקף את תולדות המושב נתיב העשרה, שהוקם בחבל ימית, ולאחר הפינוי בעקבות השלום עם מצרים, החליטו החברים להמשיך בחיים משותפים יחד במקום חדש.

בשנת 1973 הגיעו פנינה ובעלה אמנון למושב

"תיאטרון הפלייבק הוא סוג של תרפיה וגם הנאה צרופה, הנאה עצומה. תיאטרון פלייבק תורם, כמובן, גם לשחקנים עצמם. כי גם כשאתה מתרגל משחק דרמטי ומציג אותו, אתה בונה את עצמך, מנין על עצמך דברים"

פנינה, אמנון והצאצאים בנתיב העשרה בימים יפים. | אלבום פרטי

הרשמי של העלייה על הקרקע במקום החדש היה ב-15 ביוני ב-1983.

"בכל בוקר נסעו כארבעת אלפים עזתים לעבודה בישראל", נזכרת פנינה, "ואנחנו נסענו יחד איתם, באותם כבישים, לעבודה וללימודים."

המושב במקומו החדש התפתח יפה מבחינה כלכלית. משפחת רגולסקי חזרה לעסוק בחקלאות. מספרת פנינה: "גידלנו עגבניות ופרחים מסוגים שונים, ביניהם גיבסנית, סייפנים ופרחי שעווה. ייצאנו פרחים לבורסה בהולנד. היה שלב בו גידלנו ייחורי גרניום לייצוא. אחר כך הפסקנו עם ייצוא הפרחים ועברנו להתמחות בגידול חרציות לשוק המקומי. בנוסף הקמנו חוות זרעים גדולה. לצורך כך חכרנו שטחים נוספים, ובסיכומו של דבר עברנו על שטח של 70-80 דונם." במרוצת הזמן הם הקימו חברה בשם 'רגולסקי ובניו' לייצור זרעים. כך שאמנון יכול לעבוד בחצי משרה והוא מעסיק מנכ"ל.

פנינה המשיכה להיות יועצת חינוכית, בתחילה בבית ספר מקיף בשדרות ואחר כך

"בתקופת המלחמה לא נפגשנו, כי היינו מפוזרים. הצלחנו לארגן שלושה מפגשים בתל אביב. רק עכשיו התגבשנו שוב ואנחנו חוזרים לפעילות סדירה. אנחנו כ-12 איש, רובנו נשים"

בבית ספר מקיף ד באשקלון, שם קיבלה על עצמה את ניהול החטיבה העליונה עד פרישתה לגמלאות.

הבנים אילן ואמיר עבדו במשק. המושב שיושב צמוד לגדר סבל לעיתים קרובות מידי והתנכלויות. בשנת 2005 אירע אסון במשפחה. פצמ"ר פגע בביתם, ובת הזוג של אמיר - דנה גלקוביץ ז"ל, בת קיבוץ ברור חיל - נהרגה. לאחר מכן אמיר עזב את נתיב העשרה. אחיו אילן ובני משפחתו, שהגיעו להתגורר ליד ההורים שנה קודם לכן, היו במושב עד השבעה באוקטובר 2023. אז הם התפנו כמו כולם. הם החליטו לא לשוב לנתיב העשרה ומתגוררים בגברעם.

כידוע, בשבעה באוקטובר חדרו מחבלים למושב נתיב העשרה, ובטבח שערכו בו נהרגו עשרים ואחד מן התושבים. מספרת פנינה: "בשמונה באוקטובר פינו אותנו למלון 'יערים' בקיבוץ מעלה החמישה. ובשלושה במרץ 2024 עברנו לאשקלון, לבניין דירות שהוקצה עבור החברים הוותיקים."

הבת הדס היא עיתונאית ומשפטנית. הבן אילן אגרונום והבן אמיר בעל תואר בהיסטוריה. אמנון ובני המשפחה מגיעים מאשקלון לנתיב העשרה כשלוש-ארבע פעמים בשבוע, כדי להמשיך להפעיל את המשק.

פנינה מספרת על עצמה ועל תיאטרון הפלייבק: "בשנות ה-80 של המאה העשרים השתתפתי בקבוצת תיאטרון בשער הנגב. שיחקתי בכל מיני הצגות, כך שהיה לי רקע של משחק דרמטי כאשר הצטרפתי לקבוצת תיאטרון הפלייבק. הפגישות היו בנתיב העשרה. היינו אז חמישה עשר איש. במשך שנתיים היו לנו סדנאות וחזרות, ורק אחר כך התחלנו להופיע ביישובים של המועצה האזורית חוף אשקלון. הופענו ברוב היישובים - כרמיה, זיקים, נתיב העשרה, יד מרדכי, ניר ישראל, הודיה. בתקופת המלחמה לא נפגשנו, כי היינו מפוזרים. הצלחנו לארגן שלושה מפגשים בתל אביב. רק עכשיו התגבשנו שוב ואנחנו חוזרים לפעילות סדירה. אנחנו כ-12 איש, רובנו נשים. יש לנו מפגשים קבועים בימי ראשון בגברעם."

לשאלה אם הנושאים שמעלה הקהל קשורים למצב הביטחוני, עונה פנינה: "הנושאים הם בדרך כלל אישיים. אבל לפעמים האישי הוא גם כללי, קשור למצב. לדוגמא: מישהו שמתלבט אם לחזור או לא לחזור לנתיב העשרה או ליישוב אחר בעוטף שהתפנה בגלל הטרור. זו הסיטואציה בה אנחנו חיים ואי אפשר להתעלם ממנה." והיא מציינת בסיום השיחה: "אנחנו מאוד מאוד אוהבים את המפגשים, את הפעילות, את החברה, זו קבוצה מאוד מגובשת ונחמדה."

לסיום, פנינה, לי ותושבים רבים מן העוטף, למרות המצב הביטחוני הקשה, למרות הטרור של השבעה באוקטובר, החליטו להמשיך בחיים, להמשיך לטפח משק חקלאי ולהמשיך בחיי חברה ותרבות פעילים. ועל כך יבורכו.